

Francuskie zbrodnie w Algierii – trudna historia i próby rozliczenia

Maria Nowakowska

Security
in practice

Francuskie zbrodnie w Algierii – trudna historia i próby rozliczenia

Opracowała: Maria Nowakowska, 29.04.2021 r.

Pod koniec stycznia 2021 r. Francja opublikowała raport nt. kolonizacji Algierii w latach 1830–1962. Na dokument spadła powszechna krytyka – głównie spowodowana zignorowaniem „zbrodni kolonialnych”. Pierwszą oficjalną reakcję Algierii na raport można było wyczytać z oświadczenia Ammara Belhimera opublikowanego 8 lutego 2021 r., czyli około dwa tygodnie po publikacji raportu. Minister informacji Algierii powiedział wówczas, że francuska ucieczka przed przyznaniem się do zbrodni kolonialnych nie może trwać długo. Jak podkreślił, porozumienie i współpraca pomiędzy Francją i Algierią będą kontynuowane, ale najważniejsze jest to, aby Francja przyznała się do dokonanych zbrodni kolonialnych[1].

Fot. iStock by Getty Images. Oomersukrugoksu.

Można stwierdzić, że przyczyną francuskiej inwazji na Algier w 1830 r., rozpoczynającej okres kolonizacji Algierii, była jedna niewinna kłótnia, która zmieniła wszystko. W trakcie wojen napoleońskich i rewolucyjnych Francja nabywała mięso, skóry, a przede wszystkim pszenicę od żydowskich kupców. Duża część dostaw była brana na kredyt od firmy handlowej dwóch żydowskich rodzin: Bacri i Busnach, których działalność była finansowana pożyczkami od

Husseina Dey'a, władcy Regency of Algiers (wasalnego państwa Imperium Osmańskiego)[2]. W rzeczywistości Francja miała więc kilka milionów franków długu wobec władcy Algierii. W 1827 roku podczas jednej z wielu konferencji na ten temat doszło do incydentu dyplomatycznego pomiędzy Dey'em a francuskim konsulem Pierrem Devałem. Hussein w wybuchu gniewu uderzył francuskiego konsula wachlarzem. Gest ten został uznany za oficjalną obrazę Francji. Karol X, król Francji, wykorzystał to jako pretekst do zerwania stosunków dyplomatycznych i utworzenia blokady morskiej Algieru. Po incydencie zbombardowania francuskiego statku przewożącego ambasadora z propozycją negocjacji i trzech latach postoju, Francja podjęła decyzję o inwazji na Algier[3]. Podbój ten miał zwiększyć popularność Karola X wśród francuzów oraz odwrócić uwagę od jego polityki wewnętrznej[4]. W taki sposób Francja rozpoczęła podbój Algierii. Francuzi chcąc posiadać jak największy obszar kraju, stosowali przeróżne represje: dokonywali masowych egzekucji całych wsi (również kobiety i dzieci), udusili dymem tysiące muzułmanów w górskich jaskiniach czy też zamurowali żywcem w skalnych grotach 1500 Algierczyków[5]. Po wielu latach bycia zależnym od francuskiego rządu Algierczycy zaczęli walczyć o wolność. W 1954 r. wybuchła algierska wojna o niepodległość, charakteryzująca się partyzantką miejską, terroryzmem i torturami po obu stronach. Krwawy konflikt zakończył się po ośmiu latach w 1962 r[6].

Wiele lat po wojnie Francja uznawała walkę z Algierią jedynie jako operację mającą na celu utrzymanie porządku i dopiero w 1999 r. oficjalnie uznała ją za wojnę. Również przez długi czas po zakończeniu wojny zaprzeczała i tuszowała swoje poczynania, cenzurując gazety, książki i filmy, które mówiły o stosowanych przez nich torturach. Oficjalna tajemnica i propaganda sprawiły, że dyskusja została stłumiona[7]. Sytuacja zmieniła się, kiedy w 2000 r. Paul Aussaresses, jeden z dwóch najwyższych generałów, w jednym z wywiadów wyznał, że informacje o torturach były powszechnie znane. Na pytanie, czy urzędnicy z Paryża byli świadomi stosowania tortur w Algierii, odpowiedział, że wiedzieli wszyscy. Jak sam przyznał, nie może wyrazić skruchy, ponieważ wykonywał swoje obowiązki i stosował się do rozkazów. Rok później w 2001 r. ukazała się jego książka „Services spéciaux Algérie 1955-1957”. Generał, który był szefem wywiadu i czołowym dowódcą podczas bitwy o Algier w 1957 r., szczegółowo opisał w niej metody stosowane wobec więźniów pod jego dowództwem. Opisane bicie więźniów, przyczepiania elektrod do uszu lub jąder i stopniowe zwiększanie natężenia ładunku elektrycznego, polewanie twarzy więźniów wodą, dopóki nie przemówili lub nie utonęli, wywołały poruszenie wśród Francuzów[8], a książka bardzo szybko stała się bestsellerem[9].

Jedną z osób, która zareagowała na wyznania Paula Aussaressesa był Jacques Chirac, ówczesny prezydent Francji. Wyznał w 2001 r., że „cała prawda o tych nieuzasadnionych czynach musi wyjść na jaw” oraz że „nic nie może ich usprawiedliwić”. Jego prezydentura była naznaczona próbą przeproszenia i zadośćuczynienia za krzywdy wyrządzone byłej kolonii[10]. Prezydent odebrał również Aussaressowi stopień i medal Legii Honorowej oraz zakazał mu noszenia munduru wojskowego[11].

Obecny prezydent Francji Emmanuel Macron, jako pierwszy urodzony w epoce postkolonialnej, poczynił kroki, aby stawić czoło brutalnej przeszłości. Jak poinformowało jego biuro, 2 marca 2021 r. spotkał się z wnukami Alego Boumendjela i „w imieniu Francji” przyznał się, że czołowy algierski żołnierz niepodległościowy został zatrzymany, torturowany i zabity w Algierze 23 marca 1957 r. Zatuszowano jego śmierć, twierdząc, że popełnił samobójstwo. Macron jeszcze w 2018 r. przyznał, że podczas wojny z Algierią Francja stworzyła „system” ułatwiający tortury. Natomiast w lipcu zeszłego roku zlecił Benjaminowi Storze sprawdzenie i ocenienie, jak Francja poradziła sobie ze swoim kolonialnym dziedzictwem. Zapewnił również, że nadal będzie otwierał archiwa narodowe i zachęcał historyków do badań nad wojną o niepodległość Algierii, jednak nie będzie „skruchy ani przeprosin”, ale raczej „symboliczne akty” mające na celu promowanie pojednania[12].

[1] A. Boulkemh, *Algeria seeks French admission of colonial crimes*, „aa.com”, 8.02.2021, <https://www.aa.com.tr/en/africa/algeria-seeks-french-admission-of-colonial-crimes/2137937>, 20.04.2021.

[2] K. J. Perkins, *Fly Whisk Incident (1827)*, „Encyclopedia.com”, <https://www.encyclopedia.com/humanities/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/fly-whisk-incident-1827>, 12.01.2021, także: T. Kılınc, *How a slap with a fly swatter led France to invade Algeria*, „Yeni Safak”, 29.04.2020, <https://www.yenisafak.com/en/columns/tahakilinc/how-a-slap-with-a-fly-swatter-led-france-to-invade-algeria-2047431>, 12.01.2021.

[3] K. J. Perkins, *Fly Whisk Incident...*

[4] Ł. Macuga, *Wojna algierska 1954–1962*, Praca magisterska Toruń 2004, https://www.researchgate.net/publication/303636471_Wojna_algierska_1954_-_1962, s. 42-43.

[5] Tamże, s. 44.

[6] M. Douglas, *Paul Aussaresses, 95, Who Tortured Algerians, Dies*, „The New York Times”, 4.12.2013, <https://www.nytimes.com/2013/12/05/world/europe/paul-aussaresses-95-dies-confessed-to-torture.html>, 20.04.2021.

[7] Tamże.

[8] Tamże.

[9] *French general Paul Aussaresses who admitted torture dies at 95*, „The Guardian”, 4.12.2013, <https://www.theguardian.com/world/2013/dec/04/french-general-paul-aussaresses-torture-dies-war-crimes-algerian>, 20.04.2021.

[10] Tamże.

[11] M. Douglas, *Paul Aussaresses, 95, Who...*

[12] *Macron admits France murdered top Algerian independence figure*, „Al Jazeera”, 3.03.2021, <https://www.aljazeera.com/news/2021/3/3/macron-admits-france-murdered-top-algerian-independence-figure>, 20.04.2021.